

Інфомедійна грамотність — невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти

Збірник статей

Київ
Академія української преси
Центр вільної преси
2021

«Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти»

Збірник статей

Київ

Академія української преси

Центр вільної преси

2021

Редакційна колегія:

Дуцик Д.Р., кандидатка філологічних наук, виконавча директорка ГО «Український інститут медіа та комунікації», викладачка Могилянської школи журналістики;

Іванов В.Ф., доктор філологічних наук, професор, президент Академії української преси (головний редактор);

Романюк В.С., кандидатка культурології, заступниця директора Могилянської школи журналістики (НаУКМА);

Тараненко О.В., кандидатка філологічних наук, доцентка, менеджерка з організаційного розвитку проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» IREX;

Фінклер Ю.Е., доктор філологічних наук, кандидат соціологічних наук, професор, професор кафедри журналістики Чорноморського національного університету імені Петра

Могили;

Янкович О.І., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; професорка кафедри ранньої освіти, спеціальної педагогіки та ресоціалізації Куявсько-Поморської вищої школи (Бидгощ, Польща).

I-74 **Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.] . – Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. – 400 с.**

Збірник присвячений науковому осмисленню ходу та результатів проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Розглядаються як загальні положення, так і конкретні приклади впровадження елементів медіаграмотності в освітній простір України.

Статті будуть цікаві і корисні для студентів, аспірантів, наукових співробітників, викладачів, керівників закладів освіти, усіх, кого цікавить проблематика впровадження медіаграмотності.

ISBN 978-617-7370-26-9

Відповідальність за підбір, точність наведених у матеріалах фактів, цитат, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів.

Збірник статей «Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти» створений Академією української преси в межах проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що реалізовується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси.

Зміст матеріалів не обов’язково відображає думку та не є офіційною позицією IREX, Урядів Великої Британії та США, Академії української преси. Представлені матеріали дозволяється використовувати з навчальною метою та за умови, якщо це здійснюється безоплатно для кінцевого споживача. У використанні в освітній діяльності обов’язковим є посилання на IREX, АУП та проєкт «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».

© Академія української преси, 2021

© IREX, 2021

© Центр Вільної Преси, 2021

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:

інфо-медійна грамотність

ПЕРЕДМОВА.....	10
Марія Антонченко ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА»	12
Любов Борбель, Юлія Філіп РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ІЗ МЕТОЮ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО МЕДІАПРОСТОРУ	22
Олена Будник РОЗВИТОК ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «ОСНОВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»	28
Галина Бурковська ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК УМОВА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ	36
Тетяна Водолазька, Тетяна Устименко ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ У ПРОЄКТУВАННІ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	46
Галина Вороніна, Павло Удовенко ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	55
Вікторія Герман МЕДІАКУЛЬТУРА ОРАТОРА: З ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРТИФІКОВАНОЇ ПРОГРАМИ «АКАДЕМІЧНА РИТОРИКА» У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ	60

Наталія Глинянюк ФОРМУВАННЯ МЕДІАПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	66
Олена Гринь ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ 1939 р. – ПОЧАТКУ ХХІ ст.»)	78
Наталія Дашченко, Олеся Мединська, Наталія Поплавська КЛЮЧОВІ ОСВІТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ І КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ	83
Олександр Дем’янюк ФОРМУВАННЯ ОБ’ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ЧЕРЕЗ КРИТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	109
Світлана Деньгаєва ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ БАЗОВИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	118
Тіна Дмитрієва, Лариса Ричкова ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ	126
Марина Залужна, Світлана Запольських ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ» АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	137
Ірина Зелененька УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ДІАЛОГ: АПОЛОГЕТИ СУЧАСНОСТІ	148
Юлія Зоря, Віталій Курас МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ РАКУРС РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ ІНФО-МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ»	159

Ганна Йордан, Галина Синоруб ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В МАЙБУТНІХ МЕДІЙНИКІВ (НА ПРИКЛАДІ БІНАРНОГО ОНЛАЙН-ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІН «ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ФАХ: ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКА» ТА «ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ФАХ: ФОТОЖУРНАЛІСТИКА»)	167
Тетяна Качак РОЗВИТОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ»	173
Єлизавета Ковтун ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	182
Тетяна Коноваленко, Юлія Надольська ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН	187
Тетяна Коноваленко, Анатолій Солоненко ВПЛИВ ПРОЄКТУ «ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ: ІНФО-МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ» НА МОДЕРНІЗАЦІЮ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ	195
Анастасія Кузнєцова, Дарія Лукьяненко ВИВЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ШЛЯХОМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ	202
Оксана Кучерук БЛОГ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСВІТНІЙ МЕДІАРЕСУРС ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА	210
Галина Лещук МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	218

Євгенія Луганцова РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	224
Оксана Малєєва ОНЛАЙН-БЕЗПЕКА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ	232
Оксана Матвійчук РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ З ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ	241
Лариса Мельник МЕДІАКУЛЬТУРА: ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ОБУМОВЛЕНостІ “ НОВОЇ ГРАМОТНОСТІ” ЯК КОМПОНЕНТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ	248
Вікторія Микитенко МЕДІАГРАМОТНОСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРЕВЕНТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА.....	264
Юрій Митрофаненко, Жанна Федірко СПРОСТУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ФЕЙКІВ ЗАСОБАМИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ.....	269
Вікторія Михтуненко ІЗ ДОСВІДУ ІНТЕГРАЦІЇ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «ІСТОРІЯ СЛОВ’ЯНСЬКИХ НАРОДІВ»	274
Світлана Моцак ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ЙОГО НАВЧАННЯ	280
Ольга Муратова МЕДІАГРАМОТНОСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	287

Тамара Насалевич ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПРИ НАВЧАННІ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ТА ОСНОВ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	296
Галина Островська МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА: ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТАРІЙ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ	302
Наталія Пономаренко ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ ЖУРНАЛІСТИКИ	310
Світлана Романюк, Кристина Шевчук ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	316
Людмила Салагуб «МЕДІАГРАМОТНА СВІДОМІСТЬ»: ВЕКТОР КРИТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ.....	326
Олена Семенов МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ КАМПУС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ.....	332
Олеся Слижук ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ НАВИЧОК РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ НА ОСВІТНЮ ТЕМАТИКУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МЕТОДИКИ ЛІТЕРАТУРИ.....	339
Олена Стрілюк ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ (1918 – 1945 рр.)»	346
Ольга Третяк ПРО МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НЕ ПО СЕКРЕТУ: ЯК ЖИТИ СЕРЕД ФЕЙКІВ І ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	354

Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти

Ольга Турко

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПОЧАТКОВОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....360

Вікторія Федоренко, Вікторія Чуркіна

ВПРОВАДЖЕННЯ EDUCATIONAL TECHNOLOGY (EdTech) В УПРАВЛІННІ НЕПЕРЕРВНОЮ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ /УЧНІВ ТА ПЕДАГОГІВ366

Марія Федунь

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА-УДЕН – УКРАЇНСЬКА ЖУРНАЛІСТКА: ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТОВІРНІСТЬ ТА ПОЕТИКА ПОДОРОЖНІХ ОПИСІВ371

Зоя Філончук

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ.....380

Інна Червінська

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА ГІРСЬКОЇ ШКОЛИ390

Передмова

Збірник наукових статей «Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти» пронизаний однією ціллю та місією. Місія пов’язана з прагненням якомога ефективніше впроваджувати життєво необхідну компетенцію критичного мислення, дати українським громадянам своєрідний компас для безпечної мандрівки у бурхливому інформаційному просторі. Мета є більш приземленою, але практично важливою. Треба зробити проміжний підсумок масштабного проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», проаналізувати і здобутки, і складнощі, і проблемні аспекти, яким варто приділити більше уваги.

Проект реалізовується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Кінцева його мета полягає у набутті українськими школярами навичок критичного сприйняття інформації та усвідомлення ними цінності високоякісної інформації в контексті шкільної освіти. Проект допомагає розвинути ефективну та сталу модель інтеграції навичок критичного сприйняття інформації в навчальний процес загальної середньої освіти.

Треба зазначити, що до початку роботи цього великого проекту деякі його учасники вже мали досвід впровадження медіаграмотності серед українських громадян. У 2015-2016 роках IREX разом із Академією української преси та StopFake за підтримки уряду Канади здійснили масштабний проект «Підвищення рівня інформаційної та медіаграмотності громадян України». Тоді гостро стояла проблема вразливості дорослих членів українського соціуму перед навалою дезінформації. У ході тренінгів для тренерів було підготовлено 428 фахівців, які провели заняття з медіаграмотності для 15 010 осіб із чотирнадцяти східних та південних областей України. Це був вражаючий успіх. Соціологічні зрізи до та після навчання підтвердили зміни у установках та інформаційній поведінці громадян. Тобто вони стали перевіряти важливу для них інформацію та стали менш вразливими до дезінформації та маніпуляцій.

У 2017 році почалось впровадження проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». У навчальний процес загальноосвітніх закладів інтегрувалися елементи інфомедійної грамотності. Було обрано п’ять предметів: українська мова (8 клас), українська література (8 клас), історія України (8 клас), всесвітня історія (8 клас) та мистецтво

Список використаних джерел:

1. Больц Норберт. Абетка медіа / За загал. ред. В. Ф. Іванова; Переклад з німецької В. Климченка. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. – 177 с.
2. Збірник статей П’ятої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи» – Київ. : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. – 393 с.
3. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К. : ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.
4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К. : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с.
5. Медіаграмотність “на пальцях”: як вижити у світі фейків і дезінформації URL: https://my.science.ua/mediagramotnist-na-paltsyah-yak-vyzhyty-u-sviti-fejkiv-idezinformatsiyi/?fbclid=IwAR1d0qzv9WSKNVubZXtze0g_4p8zJ9anB5prORDHDed5-mn-SPVnonWq5Po (дата доступу 16.12.2020)
6. Основи медіа грамотності: Навчально-методичний посібник для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / За ред. В.Ф.Іванова, О.В.Волошенюк, О.П.Мокрогуза. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. – 190 с.

Abstract. *The article examines the experience of working on the development of the project «On media literacy is no secret: How to live among fakes and misinformation» to improve the skills of primary school teachers.*

Key words: *media literacy, media, competence approach, fakes, information throws, trolls, bots, clickbait, jeans, infospace.*

Турко Ольга Василівна
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри філологічних дисциплін початкової освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
o.turko@tnpu.edu.ua

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПОЧАТКОВОЇ ТА ДОШКІЛЬ- НОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Анотація: Проаналізовано зміст понять «комунікативна компетентність», «критичне мислення», «інфомедійна грамотність», окреслено мету дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Описано, на прикладі лінгвістичних завдань та стратегій розвитку критичного мислення, шляхи формування інфомедійної грамотності майбутніх педагогічних фахівців.

Ключові слова: інфомедійна грамотність, критичне мислення, комунікативна компетентність, фахівці з початкової та дошкільної освіти.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Компетентнісний підхід у навчанні та вихованні є домінуючим у теперішньому освітньому процесі України. По-перше, це спричинено якісно іншими кадровими потребами теперішнього соціуму у світовому просторі, зміною вимог до майбутніх фахівців із різних галузей, зокрема акцентується увага на вмінні вчитися упродовж усього життя, здобувати нові знання та сформувати навички для праці, для цікавого, здорового, гідного та спільного життя [4, с. 7]. По-друге, іншими психологічними та ментальними рисами вирізняються сучасні молоді люди, яких, за «теорією поколінь» (обґрунтували цю теорію Н. Хоув та В. Штраус), називають «generation Z» або «покоління

ня Z», «цифрові люди». Зокрема, у них помітне тяжіння до індивідуалізму, самовпевненості й спрямованості до успіху. Це покоління потребує співпраці та партнерства, заохочення та похвали, йому властиві мобільність, самодисципліна, з ним необхідно домовлятися, ці діти будуть навчатися, якщо розумітимуть мету навчання.

З огляду на сказане, актуалізується перегляд змісту педагогічної освіти, виокремлення ключових та предметних компетентностей, пошук інноваційних технологій розвитку критичного мислення як невід’ємного складника соціальної життєдіяльності людини.

Мета цієї статті – проаналізувати лінгводидактичні шляхи формування інфомедійної грамотності в майбутніх фахівців із дошкільної та початкової освіти на заняттях курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» засобами стратегій розвитку критичного мислення.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Виокремлюємо в змісті обраної мети такі компоненти: комунікативна компетентність, «Українська мова (за професійним спрямуванням)», критичне мислення, інфомедійна грамотність. Окреслимо зміст кожного з них та спробуємо визначити знаменник їхньої взаємодії.

Комунікативна компетентність є однією з ключових у Концепції “Нової української школи” [3] та в європейському освітньому просторі [7] цілком обґрунтовано, оскільки забезпечує природну необхідність людини в спілкуванні, з одного боку, і сприяє життєдіяльності соціуму, його консолідації, з другого.

Структуру, зміст комунікативної компетентності досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Аршавська, М. Вятютнєв, Д. Ізаренков, Д. Крістел, С. Савіньон, Н. Гез, О. Казарцева, О. Константинова, Ю. Федоренко, Д. Хаймс, Ю. Пасов, А. Шипіліна, Б. Бурлесон, С. Вілсон, Дж. Грін, У. Літавуд, Р. Мільруд, Д. Хаймс, Н. Хомський та ін.

Комунікативну компетентність визначаємо як здатність людини за допомогою мовних знань, системи психічних і поведінкових характеристик усно й письмово висловлювати та тлумачити поняття, думки, почуття, факти й погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів) [5, с. 145]. Проаналізувавши наукову літературу, виокремлюємо такі складники комунікативної компетентності:

- орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда;
- спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших у постійній відозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища;
- адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації;
- готовність і вміння будувати контакт із людьми;
- внутрішні засоби регуляції комунікативних дій;
- знання, вміння і навички конструктивного спілкування;
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії

у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

Одним із основних курсів у формуванні комунікативної компетентності студентів є «Українська мова (за професійним спрямуванням)», що належить до циклу обов'язкових дисциплін загальної підготовки, її вивчають здобувачі різних спеціальностей усіх вищів України. Метою вивчення названої навчальної дисципліни є формування в здобувачів вищої педагогічної освіти таких, окрім комунікативної, компетентностей:

- здатності до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації, зокрема професійно-педагогічної, з різних джерел та формулювання логічних висновків;
- здатності актуалізувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з колегами, з учнями/дошкільниками та їхніми батьками;
- здатності до ефективної міжособистісної взаємодії, зокрема працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності;
- здатності спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення (його

усною та писемною формами) в різних сферах комунікації; здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами; вміння володіти різними стилями мовленнєвого спілкування в ситуаціях запобігання та врегулювання конфліктів.

Реалізація мети курсу тісно пов'язана із сутністю поняття «критичне мислення». Ідея розвитку критичного мислення сягає своїм корінням у праці відомих американських психологів ХХ ст. В. Джемса та Дж. Д'юї. У вітчизняній науці питання розвитку критичного мислення в різних аспектах досліджували Н. Гупан, Л. Пироженко, О. Пометун, К. Баханов, Н. Венцева, Л. Ляшенко, В. Мирошніченко, А. Приходько, Д. Десятов, О. Журба та ін.

Критичне мислення – інтелектуальний процес застосування навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, суб'єктивна і об'єктивна оцінка інформації, яка зібрана суб'єктом навчання через спостереження, досвід, рефлексію, міркування та комунікації). Цей інтелектуальний процес передбачає ясність, точність, узгодженість думок, актуальність і справедливність висновків [6, с. 211–212]. Виокремлюють такі показники критичного мислення: вміння ставити питання, вміння обґрунтовувати власну позицію, вміння оцінювати та інтерпретувати події,

вміння проводити паралелі з теперішнім часом, вміння аналізувати передумови та причини події [1].

Інфомедійна грамотність межує з комунікативною компетентністю, оскільки медіатексти утворені мовними засобами; належить до однієї з компетентностей, що формуються в межах курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»; реалізується засобами критичного мислення. Ми погоджуємося з тлумаченням Н. Курмишевої, що інфомедійна грамотність – це вміння сприймати інформацію на основі критичного мислення і створювати медіапродукти, враховуючи динамічність подій довкілля та спираючись на аналіз і оцінку медіатекстів відповідно до контексту функціонування медіа, а також до використання кодових і репрезентаційних систем [2].

Яким чином формуємо інфомедійну грамотність у курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)»? Можемо назвати такі шляхи:

1. Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) з курсу, що передбачає таку послідовність дій: в іншомовному періодичному виданні з питань початкової або дошкільної освіти обрати статтю, присвячену питанню застосування інноваційних засобів навчання; перекласти статтю українською мовою в обсязі 1 сторінки, виписати два терміни зі статті, визначити їхній тип та спосіб творення; визначити в статті по одному мовному засобу увиразнення наукового тексту (лексичному, морфологічному, синтаксичному); написати у тому ж обсязі міркування щодо застосування інноваційних засобів в українських садках та школах.

Це завдання дає змогу перевірити інфомедійну обізнаність студентів, оскільки передбачає роботу з інтернет-джерелами, лінгвістичну обізнаність – визначення термінів, засобів наукового стилю, власне переклад. Водночас задіюється процес критичного мислення, адже необхідно залучити аналіз, висловлення власної думки (до слова, курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» викладають на 1 або 2 курсах, тому виклад міркування спирається на інформаційні джерела).

2. Використання інфомедійних текстів як засобу формування компетентностей, що передбачені змістом дисципліни. До прикладу, аналіз понять «мовна норма», «культура мовлення» відбувається на прикладі медіаджерела, в якому порушено лексичні, граматичні та інші види норм. Відтак формулюється висновок про журналістську необізнаність. Крім цього, визначаємо достовірність тексту, дотримання усіх необхідних покликань, джерел тощо. Ефективними є такі стратегії розвитку критичного мислення та формування інфомедійної грамотності, як «таксономія Блума», «асоціативний кущ» та ін.

3. Самостійне написання тексту в публіцистичному або науковому стилі на теми, котрі не мають однозначного тлумачення, скажімо такі: «Чи не призведе запозичення іншомовної термінології до знецінення рідної мови?», «Сучасні гаджети: чи є від них користь, або як дотримуватись здоров’язберігального принципу навчання» та ін. Цей шлях сприяє розвитку вмінь вибирати необхідну інформацію з доступних джерел, уміння структурувати текст,

формулювати висновки тощо. Таким чином, формується інфомедійна грамотність, розвивається критичне мислення.

Наступним крок є взаємоперевірка статей за такою word-схемою: опція «рецензування» — опція «створити примітку» — коментар до примітки. Далі взаємоперевірені тексти надсилають на електронну адресу викладача.

4. Підготовка до виступу на ток-шоу із актуальних питань сучасної дошкільної та початкової освіти: «Інклюзивне навчання: переваги та труднощі», «Чи гіперактивність дитини є проблемою лише педагога?» та ін. Застосовуємо такі стратегії розвитку критичного мислення: “мозкова атака”, “обери позицію”, “кубування” та ін.

Висновки: зміст курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» містить складник — інфомедійну грамотність, який є спільним знаменником як для формування предметної компетентності курсу, так і комунікативної компетентності загалом. Водночас досягається це шляхом застосування таких стратегій розвитку критичного мислення, як “таксономія Блума”, “асоціативний куц”, “мозкова атака”, “обери позицію”, кубування та ін.

Список використаних джерел

1. Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальні матеріали: матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що впроваджується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси. URL: <https://docs.google.com/presentation/d/18YqOJddJb7ibKHeoY5fID60FZEXYF4aX/edit#slide=id.p21>.
2. Курмишева Н. Інфо-медійна грамотність у педагогічній суб’єкт-суб’єктній взаємодії. URL: <https://medialiteracy.org.ua/infomedijna-gramotnist-u-pedagogichnij-sub-yekt-sub-yektnij-vzayemodiyi/>.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Теоретичні аспекти впровадження компетентного підходу у вищу освіту. URL: <https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/horuzall.pdf>.
5. Турко О. Лінгводидактичний аспект культури мовлення майбутніх учителів початкової школи. Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах реформування : колективна монографія / за ред.: Н. В. Бахмат, Н. В. Гудими. Київ : Міленіум, 2020. 152 с.

- інформаційного суспільства наукові записки НДУ ім. М Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2017. № 3.
7. Литвин А. Використання технологій мультимедіа у професійній підготовці. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2005. № 2. С. 7–22.
 8. Медиафилософия. Основные проблемы и понятия / Под редакцией В. В. Савчука. СПб.: Санкт-Петербургское Философское общество, 2008. 346 с.
 9. Основи медіаграмотності: навч.-метод. посібн. для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків. За ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк, О.П. Мокрогуза. К.: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. 190 с.
 10. Проект Закону України «Про освіту» № 3491-д від 04.04.2016 [Електронний ресурс]. URL <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
 11. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность. Таганрог: Изд-во Кучма, 2004. 340 с.
 12. Федоров А. В. Медиаобразование: история и теория. Москва: Информация для всех, 2015. 450 с.
 13. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
 14. Червінська І.Б. Медіапростір гірської школи: змістове наповнення та соціокультурна трансформація Гірська школа Українських Карпат: Наукове фахове видання з педагогічних наук. 2018. №. 17. С.85–90.
 15. Червінська І.Б. Медіадидактика початкової школи: концепція та методичні вказівки. Івано-Франківськ: ПНУ, 2019. 72 с.
 16. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: підручник для вчителів / Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.

Abstract. *The article through the prism of analysis of modern information sources, elaboration of an array of scientific literature on the outlined problem, reveals the essence of the concept of «media literacy», points to the defining nature of media literacy for professional development and self-development of modern teachers. The appropriate level of media literacy of a teacher promotes the professional mobility of a modern teacher of an educational institution, which carries out educational activities in a settlement with the status of «mountain».*

The author emphasizes the growing need for information and increasing the flow of information in human life, which leads to the development of new and use of existing media in the teaching activities of teachers.

Key words: *media space, media literacy, mountain school, teacher self-development.*

Збірник статей

Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти

Редагування

Валентина Павлушенко

Обкладинка

Іван Ільїн

Макетування

Леся Городенко

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Збірник статей «Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти» створений Академією української преси в межах проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що реалізується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси.

Зміст матеріалів не обов’язково відображає думку та не є офіційною позицією IREX, Урядів Великої Британії та США, Академії української преси. Представлені матеріали дозволяється використовувати з навчальною метою та за умови, якщо це здійснюється безоплатно для кінцевого споживача. У використанні в освітній діяльності обов’язковим є посилання на IREX, АУП та проєкт «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».